

УДК 330(477):339.137.2

О.В. Попело, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ
У МІЖНАРОДНИХ ПОРІВНЯННЯХ****О.В. Попело**, канд. экон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ
В МЕЖДУНАРОДНОМ СРАВНЕНИИ****Olha Popelo**, PhD in Economics

Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, Ukraine

**COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN ECONOMY IN INTERNATIONAL
COMPARISONS**

Проаналізовано місце України в загальному рейтингу країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2014 р. Розглянуто рейтинг України за складовими Глобального індексу конкурентоспроможності за 2013–2014 рр., виявлено показники, за якими прослідковується критичне відставання, є невикористані можливості та які дають країні конкурентні переваги. Складено рейтинг складових підіндексів «інновації» та «технологічна готовність» за період 2011–2014 рр. Наведено динаміку Глобального інноваційного індексу по країнах та його підіндексів для України за 2013–2014 рр. Досліджено рейтинг деяких країн за Індексом інноваційної ефективності у 2010–2014 рр.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ринкова економіка, інноваційний розвиток, інноваційна ефективність, інтелектуальний капітал, наукомісткі технології.

Проанализировано место Украины в общем рейтинге стран по Глобальному индексу конкурентоспособности в 2014 г. Рассмотрено рейтинг Украины по составляющим Глобального индекса конкурентоспособности за 2013–2014 гг. Обнаружено показатели, по которым прослеживается критическое отставание, есть неиспользованные возможности и которые дают стране конкурентные преимущества. Сформирован рейтинг составляющих подиндекса «инновации» и «технологическая готовность» за период 2011–2014 гг. Приведено динамику Глобального инновационного индекса по странам и его подиндексам для Украины за 2013–2014 гг. Исследован рейтинг некоторых стран по Индексу инновационной эффективности в 2010–2014 гг.

Ключевые слова: конкурентоспособность, рыночная экономика, инновационное развитие, инновационная эффективность, интеллектуальный капитал, наукоемкие технологии.

Ukraine's place in the overall ranking of countries by the Global Competitiveness Index in 2014 has been analyzed. Ukraine's ranking on the Global Competitiveness Index constituents for the 2013–2014 biennium has been considered. Figures, which traced a critical gap, which is unused capacity and that give country competitive advantage have been revealed. An ranking components "innovation" and "technological readiness" for the period 2011–2014 biennium has been given. Dynamics of Global Innovation Index of some countries and its subscript for Ukraine in 2013–2014 have been considered. The rating of some countries of the Index of innovative efficiency in 2010–2014 has been conducted.

Key words: competitiveness, market economy, innovative development, innovation efficiency, intellectual capital, knowledge-intensive technologies.

Постановка проблеми. Аналіз тенденцій світового ринку доводить необхідність впровадження інновацій як у процес виробництва, так і у процес управління з метою забезпечення конкурентних переваг у сьогоdnішньому висококонкурентному світі. Пошук і застосування інноваційних підходів – вимога часу, умова раціонального використання наявних ресурсів, оптимального задіяння внутрішнього ринку, інтенсивного накопичення і використання інтелектуального капіталу. Постійно зростаючий зв'язок науки і виробництва, широке впровадження в усіх сферах діяльності наукомістких технологій, впровадження сучасних форм і методів управління дозволяє нарощувати конкурентоспроможність і наздоганяти країн-лідерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значних результатів у дослідженні конкурентоспроможності економіки країни та акценту на інноваційний розвиток досягли видатні вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких: О. Алімов, О. Амоша, І. Бистряков, М. Бутко, З. Герасимчук, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Дорогунцов, Ф. Заставний, Я. Олійник, М. Фащевський, Л. Чернюк, М. Чумаченко та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вивченню різнобічних аспектів конкурентоспроможності та інноваційного розвитку присвячено чимало

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

наукових напрацювань, тоді як конкурентоспроможність української економіки у міжнародних порівняннях потребує більш детального вивчення та аналізу.

Метою статті є аналіз динаміки показників конкурентоспроможності української економіки у міжнародних порівняннях.

Виклад основного матеріалу. В умовах системної перебудови національної економіки гостра конкурентна боротьба спонукає до найширшого використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел економічного зростання. Показником, який характеризує положення країни на світовому ринку, є Глобальний індекс конкурентоспроможності.

За даними звіту Світового економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність 2014–2015 рр., у першу п'ятірку увійшли [8]: Швейцарія, Сінгапур, США, Фінляндія та Німеччина з показниками 5,70; 5,65; 5,54; 5,50 і 5,49 відповідно. У порівнянні з 2013 роком Україна піднялася на 8 позицій і знаходиться на 76-му місці серед 144 країн з показником 4,14 (рис. 1).

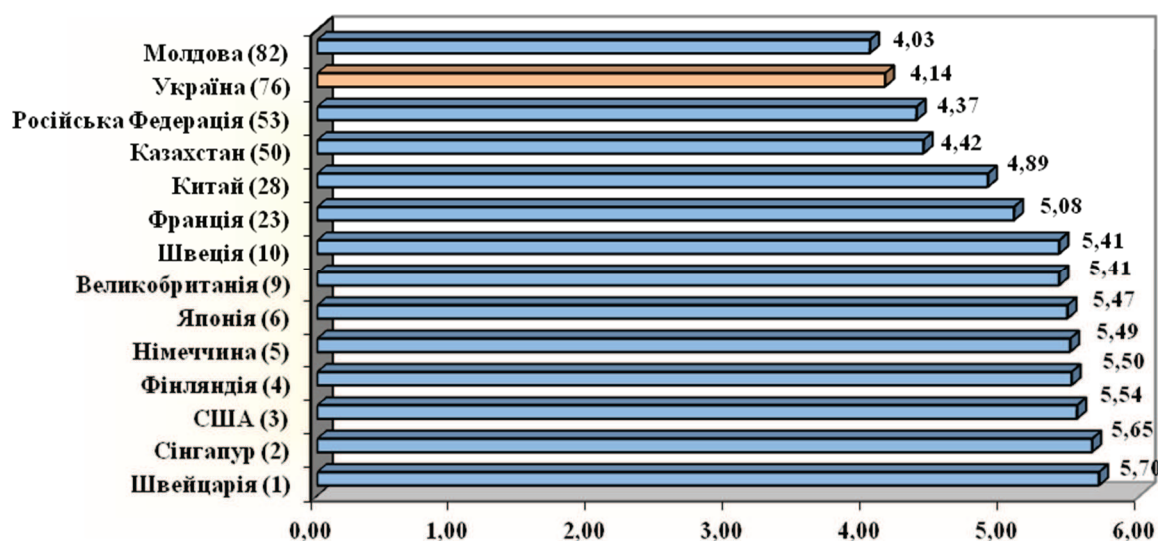

Рис. 1. Рейтинг країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2014 р.
Джерело: [8].

Аналіз рейтингу України за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності відзначає конкурентні переваги країни за показниками «вища, середня і професійна освіта» – 40-е місце та «ємність ринку» – 38-е місце в загальному рейтингу (рис. 2).

До показників критичного відставання відносяться:

- інституції – 130-е місце;
- макроекономічне середовище – 105-е місце;
- ефективність товарних ринків – 112-е місце;
- розвиток фінансового ринку – 107-е місце;
- рівень розвитку бізнесу – 99-е місце.

У 2014 році за всіма вищезгаданими показниками Україна піднялася в рейтингу, крім показника «рівня розвитку бізнесу» – зниження на 2 позиції в загальному рейтингу.

До невикористаних можливостей країни віднесено такі показники:

- технологічна готовність – 85-е місце проти 94-го у 2013 р.;
- інфраструктура – 68-е місце;
- охорона здоров'я, початкова освіта – підйом на 19 позицій (з 62-го місця у 2013 р. на 43-є місце у 2014 р.);
- інновації – 81-е місце, у 2013 році – 93-є;
- ефективність ринку праці – у 2014 р. 80-е місце, 2013 р. – 84-є.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

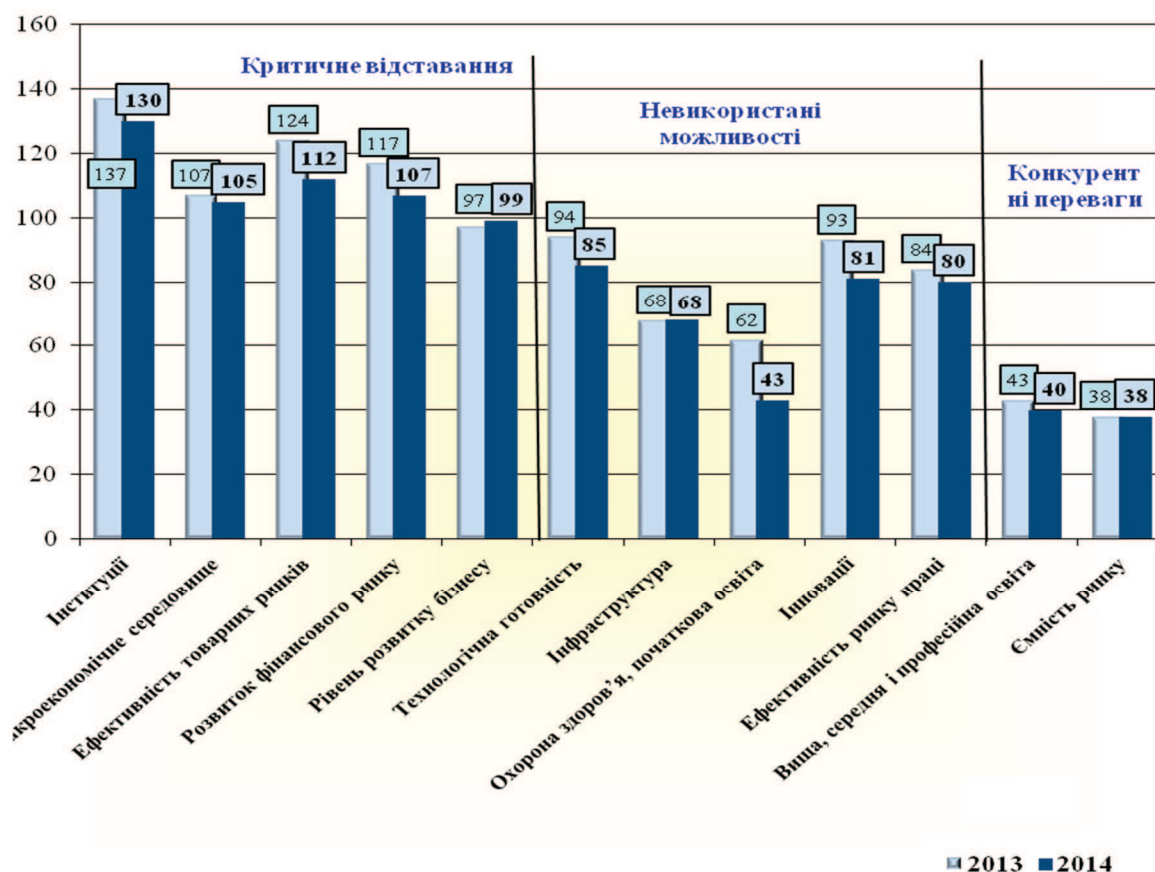

Рис. 2. Рейтинг України за 12 складовими Глобального індексу конкурентоспроможності, 2013–2014 рр. Джерело: [8].

На нашу думку, для підвищення позицій України в загальному рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності слід приділити особливу увагу підіндексу «інновації» та «технологічна готовність».

За підіндексом «інновації» відбулося зростання на 12 позицій у порівнянні з минулим роком (табл. 1). Підвищенню рейтингу сприяли такі його складові:

- якість науково-дослідних інститутів – 67-е місце в рейтингу;
- видатки компаній на дослідження і розроблення – 66-е місце;
- взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розробок – 74-е місце;

- кількість патентів, отриманих у США (на 1 млн населення) – 52-е місце;

- інноваційна спроможність – 82-е місце.

Погіршення позицій у рейтингу за такими складовими:

- наявність учених та інженерів – 48-е місце у 2014 р. проти 46-го у 2013 р.;

- державні закупівлі новітніх технологій і продукції – 123-є місце проти 118-го у 2013 р.

Україна має значні невикористані можливості за підіндексом «технологічна готовність» – 85-е місце у 2014 р. проти 94-го у 2013 р. (табл. 2). Покращенню позицій України в загальному рейтингу країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності сприяли значення таких складових:

- іноземні інвестиції та трансфер технологій – зростання на чотири позиції (127-е місце у 2014 р. проти 131-го місця у 2013 р.);

- інтернет-користувачі – зростання на 11 позицій (з 93-го місця у 2013 р. на 82-е у 2014 р.);

- використання широкосмугового доступу до мережі Інтернет на 100 осіб – зростання на три позиції (з 71-го місця у 2013 р. на 68-е у 2014 р.).

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 1

Рейтинг підіндексу «інновації» та його складових, 2011–2015 рр.

Підіндекс «інновації» та його складові	2011–2012		2012–2013		2013–2014		2014–2015	
	рейтинг зі 142 країн	бал (1–7)	рейтинг зі 144 країн	бал (1–7)	рейтинг зі 148 країн	бал (1–7)	рейтинг зі 144 країн	бал (1–7)
Інновації	74	3,11	71	3,2	93	3,0	81	3,2
Інноваційна спроможність	42	3,4	58	3,3	100	3,2	82	3,6
Якість науково-дослідних інститутів	72	3,6	64	3,7	69	3,6	67	3,8
Видатки компаній на дослідження і розроблення (ДіР)	75	3	104	2,7	112	2,7	66	3,1
Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР	70	3,6	69	3,6	77	3,4	74	3,5
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	112	3,1	97	3,2	118	3,0	123	2,9
Наявність учених та інженерів	51	4,3	25	4,8	46	4,5	48	4,3
Кількість патентів, отриманих у США (на 1 млн населення)	71	0,3	51	2,1	52	2,9	52	3,2

Джерело: [8].

Таблиця 2

Рейтинг підіндексу «технологічна готовність» та його складових, 2011–2015 рр.

Підіндекс «технологічна готовність» та його складові	2011–2012		2012–2013		2013–2014		2014–2015	
	рейтинг зі 142 країн	бал	рейтинг зі 144 країн	бал	рейтинг зі 148 країн	бал	рейтинг зі 144 країн	бал
Технологічна готовність	82	3,47	81	3,6	94	3,3	85	3,5
Наявність новітніх технологій	96	4,6	69	4,8	106	4,3	113	4,1
Рівень освоєння технологій	82	4,6	80	4,8	100	4,3	100	4,2
Іноземні інвестиції та трансфер технологій	124	3,8	109	4	131	3,6	127	3,7
Інтернет-користувачі, %	92	23	88	30,6	93	33,7	82	41,8
Використання широко-смугового доступу до мережі Інтернет / на 100 осіб	59	8,1	69	7	71	8,1	68	8,8

Джерело: [8].

Показником, який демонструє результативність інноваційної діяльності завдяки вдосконаленню нормативної бази, наявності кваліфікованої робочої сили, більш ефективної інноваційної інфраструктури, інтеграції з глобальними кредитно-інвестиційними та товарними ринками і наявності високорозвиненої ділової громади, є Глобальний інноваційний індекс.

За Глобальним інноваційним індексом у загальному рейтингу країн у 2014 році Україна посіла 63-є місце серед 143 країн світу, набравши 36,3 бали зі 100 можливих (рис. 3).

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

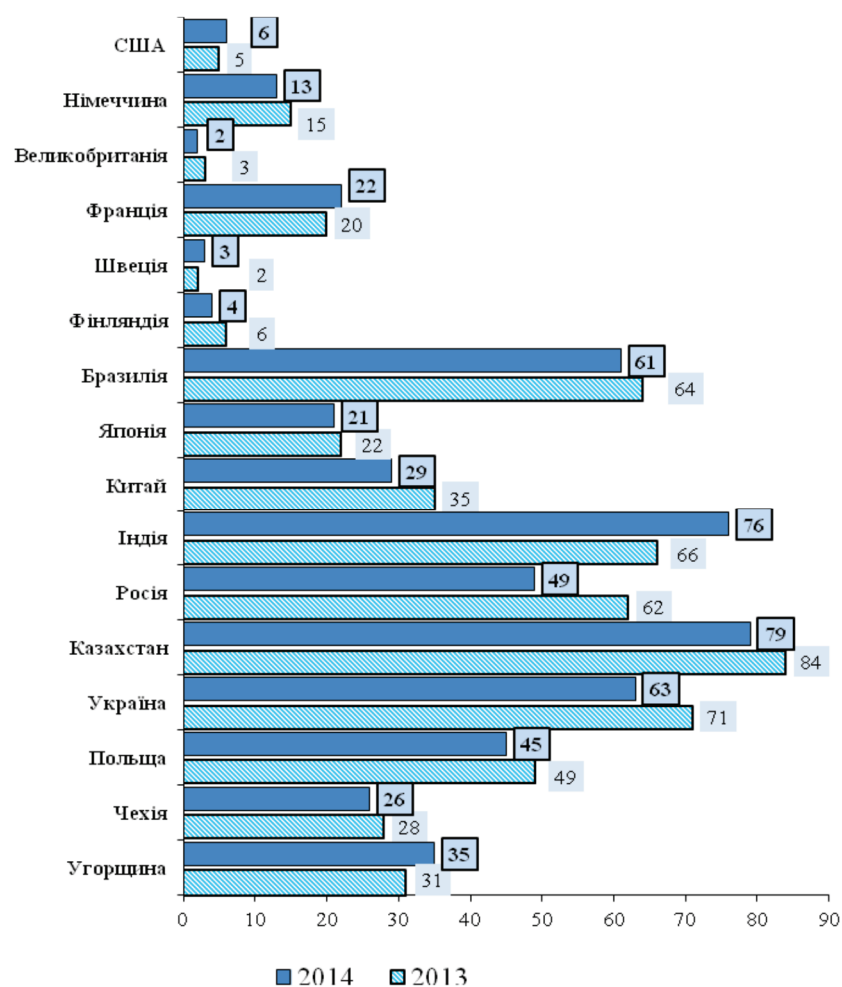

Рис. 3. Динаміка Глобального інноваційного індексу за країнами, 2013–2014 рр.

Джерело: [6; 7].

Україна покращила свої позиції в рейтингу на вісім позицій у порівнянні з минулим роком (рис. 4). Цьому сприяло підвищення рейтингу таких підіндексів:

– інституції – у 2014 р. Україна посіла 103-є місце проти 105-го у 2013 р.

Складові: політична ситуація – 86-е місце, регуляторне середовище – 90-е місце, стан бізнес-середовища – 122-е місце.

– результати наукових досліджень – у 2014 р. знаходилась на 32-му місці проти 45-го у 2013 р.

Складові: створення знань – 15-е місце, вплив знань – 85-е місце, поширення знань – 71-е місце.

– творчість – у 2014 р. піднялась у рейтингу на чотири позиції (77-е місце, у 2013 р. – 81-е місце).

Складові: нематеріальні активи – 112-е місце, креативні товари та послуги – 82-е місце, онлайн-творчість – 42-е місце в рейтингу.

Інші підіндекси мали тенденцію зниження рейтингу, серед яких:

– людський капітал – 45-е місце, у 2013 р. – 44-е.

Складові: рівень освіти – 58-е місце, вища освіта – 34-е, дослідження і розроблення – 48-е.

– бізнес-досвід – у 2014 р. посіла 87-е місце, у 2013 р. – 79-е місце.

Складові: кількість працівників розумової праці – 65-е місце, інноваційні зв'язки – 105-е, сприйняття знань – 90-е.

– показники ринку – у 2014 р. знаходилась на 90-й позиції, а у 2013 р. на 82-й позиції.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Складові: кредити – 67-е місце, рівень торгівлі та конкуренції – 65-е, інвестиції – 127-е.

– інфраструктура – 107-е місце рейтингу у 2014 р. проти 91-го місця у 2013 р.

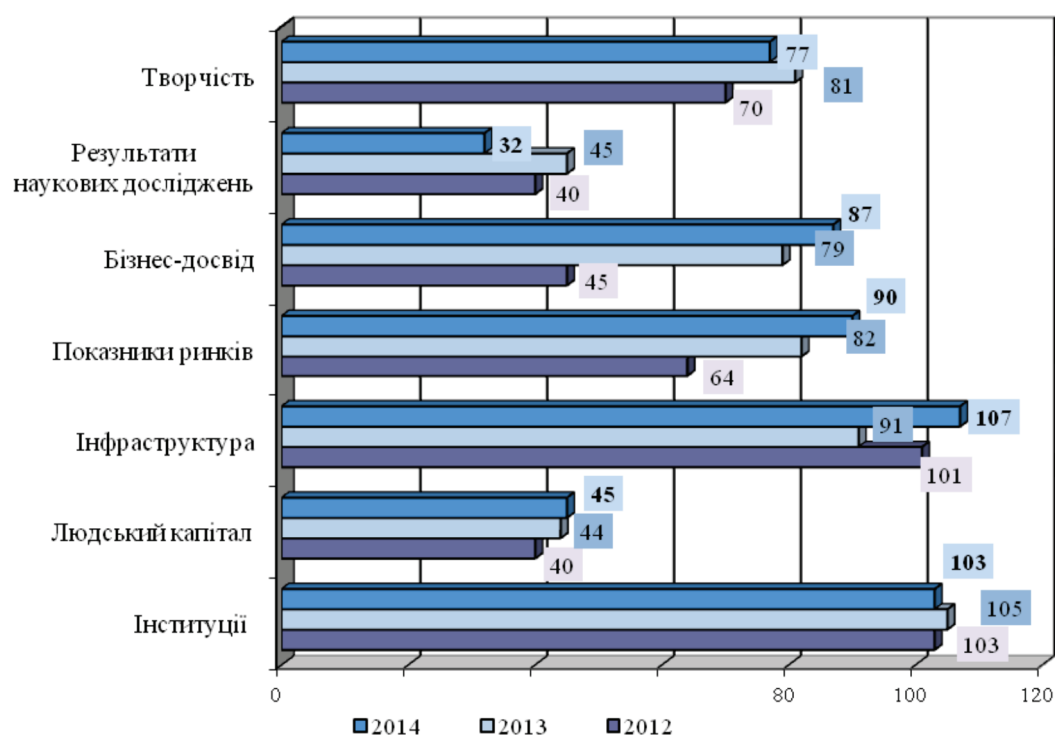

Рис. 4. Динаміка підіндексів Глобального інноваційного індексу для України, 2012–2014 рр.
Джерело: [5–7].

Створення сприятливих умов для інноваційної результативності характеризує Індекс інноваційної ефективності, який розраховується на основі показників і підіндексів, що й Глобальний інноваційний індекс.

Для України характерне зростання ефективності інноваційної діяльності. У 2014 р. Україна посіла 14-е місце серед 143 країн, що досліджувалися, тоді як у 2013 р. – 31-е місце. Рейтинг деяких країн за Індексом інноваційної ефективності у 2010–2014 рр. наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Рейтинг деяких країн за Індексом інноваційної ефективності, 2010–2014 рр.

Країна	Рейтинг за Індексом інноваційної ефективності				
	2010	2011	2012	2013	2014
Україна	54	40	14	31	14
Росія	30	52	43	104	49
Казахстан	77	112	131	126	118
Китай	14	3	1	14	2
США	63	26	70	86	57
Німеччина	56	15	11	40	19
Польща	85	85	80	110	76
Індія	101	9	2	11	31
Японія	18	64	88	112	88
Швейцарія	15	12	5	12	6

Джерело: [3–7].

Слід відзначити значний ріст за цим показником таких країн: Китай (у 2014 р. піднявся на 2-е місце у порівнянні з 2013 р. – 14-е місце, Росія з 104-го піднялась на 49-е

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

місце, США з 86-го на 57-е місце, Польща з 110-го на 76-е місце, Японія з 112-го на 88-е місце загального рейтингу країн.

З метою підвищення конкурентоспроможності української економіки потрібен комплексний підхід до підвищення якості продукції, послуг; вибір конкурентних стратегій маркетингового розвитку; системний підхід до диверсифікації та планування діючого виробництва; реформування системи управління трудовою мотивацією; досягнення управлінської злагодженості та інформаційне забезпечення системи управління загалом.

Висновки і пропозиції. Формування конкурентоспроможного господарства України – це складна та багатопланова проблема. Структура основних елементів системи управління конкурентоспроможністю передбачає створення програмно-цільового блоку, який має відображати необхідні дії, конкретні організаційні, економічні, технологічні заходи у їх взаємозв'язку.

Нарощування конкурентоспроможності України постійно ускладнюються через прискорення темпів науково-технічного прогресу та посилення вимог до ефективності використання обмежених ресурсів. Особливої значущості в таких умовах набувають проблеми формування ефективної системи управління інноваційними процесами з метою найбільш повної реалізації наявного наукового, технічного та інноваційного потенціалу національної економіки.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору : [монографія] / М. П. Бутко, О. В. Попело ; [під ред. М. П. Бутка]. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2014. – 372 с.
2. Офіційний сайт Державного агентства з питань електронного урядування України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dknii.gov.ua.
3. *The Global Innovation Index 2010* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.innovationmanagement.se/2010/08/30/global-innovation-index-2009-2010-from-insead/>
4. *The Global Innovation Index 2011* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/fullreport/index.html>.
5. *The Global Innovation Index 2012* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/fullreport/index.html>.
6. *The Global Innovation Index 2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2013.pdf>.
7. *The Global Innovation Index 2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2014>.
8. *The Global Competitiveness Report 2014–2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015>.